

AGNIESZKA TETERYCZ-PUZIO

AP SŁUPSK

POLITYKA KONRADA MAZOWIECKIEGO WOBEC MOŻNOWŁADZTWA

Małopolska i Mazowsze to w okresie rozbitcia dzielnicowego dwa sąsiadujące ze sobą księstwa dzielnicowe. Charakterystyczne, że za najsilniejsze możnowładztwo na ziemiach polskich uchodzi małopolskie, a za najsłabsze mazowieckie. Ta silna pozycja małopolskiego możnowładztwa w owym okresie była m.in. wynikiem dążeń ambitniejszych książąt piastowskich do opanowania Krakowa, funkcjonującego w powszechnej świadomości jako stolica państwa polskiego. Oparcia ci książęta szukali właśnie wśród małopolskiego możnowładztwa, co powodowało wzrost jego znaczenia. W czasie, kiedy rosło jego znaczenie w Małopolsce – pod koniec XII w. i w pierwszej połowie XIII w. – równoległe słabła pozycja możnych na Mazowszu.

Jaki był stopień samodzielności możnych mazowieckich w okresie rozbitcia dzielnicowego? Jaka była przyczyna słabości mazowieckiego możnowładztwa? Tę słabość widać dopiero w XIII w. Przełomowe znaczenie dla kształtowania się pozycji tutejszego możnowładztwa miało panowanie Konrada Mazowieckiego, jednego z książąt dążących do opanowania Małopolski.

W XI w. na Mazowszu posiadłości mieli tak wpływowi możni, jak: Miećław, Sieciech, Wojśław (piastun Bolesława Krzywoustego)¹. Odkrycia z cmentarzysk sugerują stosunkowo dużą liczbę przebywających tu już w I połowie XI w. rycerzy (w tym wojów wareskich)². Anonim tzw. Gall (zapewne nieco przesadzając) wspominał o wystawieniu przez Miećława rządzącego Mazowszem 30 hufców przeciwko Kazimierzowi Odnowicielowi, występującemu tylko z trzema hufcami³.

---

¹ A. Gieysztor, *Trzy stulecia najdawniejszego Mazowsza pol. X w.- pol. XIII w.*, [w:] *Dzieje Mazowsza*, red. A. Gieysztor i H. Samsonowicz, Warszawa 1994, s. 117.

² L. Rauhut, *Wczesnośredniowieczne cmentarzyska w obudowie kamiennej na Mazowszu i Podlasiu*, *Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne*, t. 1, 1971, s. 435-656; K. Skalski, *Mazowieckie groby w obudowach kamiennych z rejonów Płocka. Przyczynek do historii politycznej drugiej połowy XI w.*, [w:] *Inter Orientem et Occidentem. Studia z dziejów Europy Środkowowschodniej ofiarowane prof. Janowi Tyszkiewiczowi w 40-lecie pracy naukowej*, red. T. Wasilewski, Warszawa 2002, s. 51-64; A. Buko, *Archeologia Polski wczesnośredniowiecznej*, Warszawa 2006, s. 364-365.

³ *Galli Anonymi Cronicae et Gesta ducum sive principum Poloniorum*, wyd. K. Maleczyński, MPH SN, t. 2, Kraków 1952 (dalej Anonim), s. 46. Zob. J. Dowiak, *Kilka uwag o słownictwie*

kiego, który rządził w sposób autorytarny, szybko tłumiąc objawy sprzeciwu. Jak wynika z obserwacji osób otaczających księcia, początkowo oparł się on na możnych sprawujących w objętej przez niego dzielnicy urzędy, przypuszczalnie jednak po 1217 r. dość gwałtownie zaczął wprowadzać zmiany w swoim otoczeniu. Książę Konrad, chcąc rządzić samodzielnie, nie zawsze zgodnie z polityką swego ojca, zaczął odsuwać ludzi, którzy sprawowali urzędy na Mazowszu przed jego przybyciem i otaczać się osobami pochodzącymi spoza Mazowsza i Kujaw. Zapewne jednak – jak pokazują wydarzenia – współpraca z nimi nie spełniła jego oczekiwań. Znajdujemy natomiast w źródłach ślady doraźnego wynagradzania przez księcia ludzi zasłużonych (np. nadanie dla Gotarda)¹⁰¹. Prawdopodobnie maleje też znaczenie wojewodów mazowieckich, którzy przestają być najbliższymi doradcami książęcymi. Wydaje się, że mimo braku wiadomości o jakichś większych nieporozumieniach po śmierci Konrada Mazowieckiego między książętami mazowieckimi a możnymi, ich pozycja nie wzmocniła się w widoczny sposób. Inaczej to wygląda na Kujawach, które od momentu wydzielenia ich Kazimierzowi stają się odrębną dzielnicą – tam są bardziej widoczne przejawy niezadowolenia możnych i ich rosnącej roli. Być może polityka Konrada w stosunku do możnych mazowieckich przyczyniła się do ich słabszej pozycji także w dzielnicach jego następców na Mazowszu – Siemowita I, Konrada II i Bolesława II.

Zusammenfassung

Die Politik Konrads von Masowien gegenüber dem Adel

Entscheidende Bedeutung für die Bildung der Opposition des masowischen Adels besitzte die Herrschaft Konrads von Masowien. Die Stellung des Adels in Masowien (z.B. der masowische Wojewode Żyro) scheint noch die gleiche zu sein, wie in anderen Gebieten des Landes. Aus der Umgebung Konrads von Masowien schob sich in den ersten Jahren seiner Herrschaft der masowische Wojewode Krystyn vor, der wahrscheinlich in Kujawy vor dem Erscheinen Konrads amtierte, und der nach fast zwanzig Jahren der Zusammenarbeit mit Konrad auf seinen Befehl geblendet und danach erdrosselt wurde. Die Beamten Konrads von Masowien zählten anfänglich sicherlich zu der Adelselite aus dem Gebiet Kujawy und Kleinpolen, die mit seinem Vater verbunden war. Wenn Konrad selbstständig regieren wollte, nicht unbedingt mit der Politik seines Vaters gemäß, mußte er solche Leute wegschieben, die in Masowien vor seiner Ankunft amtierten und sich mit solchen Leuten umgeben, die nicht aus Masowien und Kujawy herkamen. Vielleicht die Zusammenarbeit mit ihnen erfüllte nicht seine Erwartungen (Arnold, Bogusza), weil es sehr interessant ist, daß in den letzten Jahren seines Lebens in den Quellen ein paar masowischen Wojewoden erschienen. Wahrscheinlich ihre Bedeutung wurde verkleinert und sie waren mehr Funktionäre als Ratgeber. Die starke Regierung Konrads von Ma-

¹⁰¹ KDP, t. 2, nr 28 – nadanie w 1241 r. wsi Służew za wierną służbę i odniesione zwycięstwo nad Prusami, Litwinami i Jaćwiegami.

sowien erlaubte den masowischen Wojewoden nicht solche Stellung zu erlangen, wie sie die kleinpolnischen Wojewoden besitzten. Außerdem auf der Seite des Herzogs stand der kirchlich-masowische Kreis, der am Anfang des 13. Jahrhunderts sehr stark mit dem Herrscher verbunden war. Konrad versuchte in der Zeit der Kämpfe um Kraków die Unterstützung des kleinpolnischen Adels zu erlangen, aber wegen seiner autoritativen Regierungsart gelang es ihm nicht sie dauernd zu gewinnen. Kennzeichnend für Konrad von Masowien war auch das Auftreten in den Urkunden aus den Versammlungen mit anderen piastischen Herzögen (besonders in den Jahren der Kämpfe um Kraków) entweder ohne Ratgeber oder nur von vereinzelt umgeben.